

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК

майбутнього вчителя фізичної культури:

теоретико-методичний аспект

ДРАГНЄВ Ю. В.

УДК 378.011.3-051:796

DOI: 10.12958/EPS.1(162).Dragnev_Yu_V

ПРОБЛЕМА якісної професійної підготовки будь-якого фахівця завжди існувала та привертала увагу і педагогів, і психологів, оскільки її вирішення прямо пов'язане з питанням готовності майбутнього вчителя фізичної культури до професійної діяльності в умовах інформаційно-освітнього простору. Вивчаючи в процесі дослідження професійний розвиток майбутніх учителів фізичної культури саме в умовах інформаційно-освітнього простору, ми встановили, що ця проблема не має достатньо ґрунтовного вивчення.

Мета статті – ознайомлення з результатами проведеної дослідно-експериментальної роботи з обґрунтування теоретичних і методичних засад професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору.

Під час дослідження нам було важливо визначити теоретичні засади професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, які було поділено на два блоки з метою їх обґрунтування. Стисло подамо наукові здобутки провідних учених, які досліджували цю проблему. Перший блок становлять праці щодо вирішення проблем особистісного та професійного розвитку в процесі професійної підготовки майбутніх педагогів з урахуванням системного підходу (Е. Зеєр, Н. Кузьміна та ін.) [3; 5]; освітнього простору, інформаційно-освітнього простору та інформатизації освіти в контексті модернізації вищої освіти (Ю. Жук, Л. Панченко та ін.) [2; 6]. Другий блок – публікації науковців у межах модернізації вищої фізкультурної освіти (С. Єрмаков, Р. Клопов та ін.) [1; 4]; застосування інформаційних техно-

логій у вищій фізкультурній освіті (П. Петров, А. Федоров, I. Lam, R. Zemsky та ін.) [7 – 10].

Нами було проведено аналіз нормативної бази, яка регламентує систему освіти в інформаційно-освітньому просторі України, існуючої теорії й практики професійної діяльності вчителів, практичного досвіду підготовки майбутнього вчителя фізичної культури з використанням інформаційних технологій у навчальному процесі вишу, який засвідчив наявність у галузі знань „Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини” низку суперечностей між: соціальним попитом у системі вищої фізкультурної освіти у високопрофесійних фахівцях з фізичної культури, озброєних знаннями, вміннями й навичками застосування інформаційно-педагогічних технологій в умовах інформаційного суспільства, та відсутністю розроблених теоретичних і методичних засад педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, яка зорієнтована на модернізацію системи фізичного виховання України; традиційною системою професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури й відсутністю практичних способів застосування акмеологічних та інформаційних технологій у процесі професійного розвитку студентської молоді; сучасними вимогами щодо цілісності професійної підготовки, неперервності професійної освіти та відсутністю системного зв'язку між психолого-педагогічною практикою підготовки майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформатизації освіти; необхідністю підвищення фахового рівня майбутнього вчителя фізичної культури, здатного легко пристосуватися до специфічних умов інформаційного прогресу в умовах інформаційно-освітнього простору, та відсутністю спеціально організованого навчання, відповідного професійному

розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії майбутнього вчителя фізичної культури та викладачів у навчальному процесі із застосуванням особистісно зорієнтованих та інформаційних технологій. Наведені положення, актуальність і недостатня розробленість наукової проблеми, важливе практичне значення визначили необхідність обґрунтування теоретичних і методичних засад професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору.

Під час дослідження нами було встановлено, що професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційного суспільства взагалі та інформаційно-освітнього простору зокрема повинен спиратися на суттєво нові теоретичні й методичні засади, які визначають побудову педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, яка зможе забезпечити відповідність сучасним вимогам масової інформатизації вищої фізкультурної освіти. Зважаючи на це, предметом дослідження стала педагогічна система професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, а метою – обґрунтування теоретичних і методичних засад педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору та впровадження її в практику університетської освіти.

Для досягнення мети було розроблено концепцію дослідження, яка містила такі положення: а) під теоретичними та методичними засадами професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору ми вважали сукупність наукових положень, які визначали побудову педагогічної системи, яка забезпечувала, з одного боку, відповідність сучасним вимогам масової інформатизації освіти, що відбувається в усьому світі, зокрема в Україні, з іншого – зорієнтовувала на інноваційні

підходи щодо нової політики України у сфері національної системи фізичного виховання; б) до наукових положень, що визначають теоретичні засади, ми віднесли системний, акмеологічний, особистісно зорієнтований, діяльнісний, інформологічний, компетентнісний підходи відповідно до ідей нашого дослідження, які забезпечили професійний розвиток в умовах інформаційно-освітнього простору як головну мету й результат дослідно-експериментальної роботи. Це положення ґрунтувалося на суб'єкт-суб'єктній формі взаємодії майбутнього вчителя фізичної культури та всіх учасників навчального процесу у вищому навчальному закладі; в) методичними засадами професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури стали наукові положення, які визначали змістовну характеристику компонентів педагогічної системи й відображали особистісно зорієнтовані технології, які ґрунтуються на принципах, вимогах програмно-методичного забезпечення навчального процесу з метою підтримки і науково-дослідного, і навчально-методичного підходів удосконалення професійної підготовки в галузі знань „Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини”. Методичні засади характеризувалися розробкою педагогічної системи професійного розвитку в навчальному процесі з відповідними компонентами та виражалися в розробці критеріїв, показників і рівнів професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору; г) ефективність обґрунтованих теоретичних і методичних засад доведено на основі реалізації компонентів педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору (мета, зміст професійної підготовки, технології навчання, суб'єкт (викладачі), об'єкт (студенти)), де побудова змісту фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури відповідала сучасним вимогам розвитку вищої фізкультурної освіти та національної системи фізичного виховання в Україні. Пріоритетним напрямом реалізації концепції була акмеологізація фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури відповідно до умов інформаційно-

освітнього простору вишу. Сутність процесу професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору ми визначали як сукупність необхідних компонентів та зв'язків, властивих цьому процесу як педагогічному феномену в системі фізичного виховання та вищій фізкультурній освіті. Розроблена концепція дозволила визначити загальну гіпотезу, яка ґрунтувалася на припущенні, що професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору буде ефективним, якщо цей процес буде побудовано як педагогічну систему, та часткові гіпотези, які відображали компоненти педагогічної системи.

Для обґрунтування теоретичних і методичних засад означеної проблеми нами було розроблено педагогічну систему професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, у якій визначено мету, зміст, технології навчання (особистісно зорієнтовані технології, які було спрямовано на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури), суб'єкт (викладачі), об'єкт (студенти) системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору. Це дозволило розробити науково-теоретичні засади системи професійного розвитку особистості студентської молоді в умовах інформаційно-освітнього простору, визначити мету, зміст, суб'єкт і об'єкт системи професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору, дослідити доцільність застосування особистісно зорієнтованих технологій професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в професійній підготовці.

Під час організації констатувального етапу експерименту розроблено критерії професійного розвитку (професійна майстерність, інформаційна компетентність, інформаційна культура); рівні професійного розвитку (репродуктивний (низький), рефлексивний (середній), креативний (високий) та показники, за допомогою яких проведено моніторинг професійного розвитку майбутнього вчителя

фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору. Основним завданням моніторингу стала діагностика динаміки професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури та внесення корективів у процес професійної освіти. Після проведеного аналізу даних моніторингу ми зробили висновки, що виникла необхідність детального теоретичного обґрунтування змісту професійної підготовки як компонента педагогічної системи відповідно до умов інформаційно-освітнього простору, координація навчальних планів інститутів та факультетів фізичного виховання і спорту галузі знань „Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини” відповідно до потреб сучасного інформаційного суспільства та умов інформаційно-освітнього простору.

На формульованому етапі дослідження було розроблено та впроваджено в практику професійної підготовки педагогічну систему професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору в три етапи. На першому етапі було виокремлено дисципліни, на яких частково ми реалізували ідеї нашого дослідження. Для більш детального ознайомлення було розроблено та впроваджено в практику професійної підготовки два спецкурси: „Професійний розвиток особистості в інформаційно-освітньому просторі”, „Інформатизація вищої фізкультурної освіти”. Доцільним на цьому етапі було створення Web-сайту „Сучасний вчитель фізичної культури: професійний розвиток і самореалізація в інформаційному суспільстві” (<http://svfk.luguniv.edu.ua/>) з метою формування потреби в майбутніх учителів фізичної культури в переусвідомленні фахової підготовки відповідно до європейських і світових стандартів освіти.

На другому етапі ми надавали майбутнім учителям фізичної культури теоретичну інформацію щодо застосування комп'ютера в професійній діяльності під час проходження педагогічної (виробничої) практики, а також приділили увагу самостійній роботі, яка була одним з головних складників освітнього процесу у вищій фізкультурній освіті. Зважаючи

на це, ми виокремили три напрями самостійної роботи: фізкультурно-спортивний, інформаційно-освітній, творчий. До фізкультурно-спортивного напрямку було віднесено виконання самостійної роботи з визначення методичного забезпечення фізкультурно-оздоровчої діяльності та здорового способу життя, а також формування інтересу й потреби в заняттях оздоровчими фізичними вправами тощо. В інформаційно-освітньому напрямі самостійна робота виявлялася в опануванні Web-сторінок фізкультурних вишів, web-сайтів з фізкультурної діяльності, web-сайтів учителів фізичної культури, електронних бібліотек тощо. У творчому напрямі самостійна робота була спрямована на написання рефератів, наукових статей на теми, які розкривають проблеми застосування інформаційних технологій у професійній діяльності.

На третьому етапі під час реалізації визначених нами теоретичних положень вищої фізкультурної освіти в контексті модернізації системи фізичного виховання та застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури було впроваджено в практику професійної підготовки два спецкурси: „Комп’ютерні технології у професійній діяльності вчителя фізичної культури” та „Інформаційні технології у фізичній культурі”. Це дозволило нам обґрунтувати методичні засади професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору в змістовній структурі фахової підготовки як гуманітарного складника вищої фізкультурної освіти у формі особистісно зорієнтованих технологій, упроваджених експериментальних програм спецкурсів, методичних рекомендацій, Web-сайту.

З огляду на логіку наукового дослідження ми провели порівняльний аналіз отриманих наукових даних на початку та наприкінці дослідно-експериментальної роботи. Для порівняння результатів констатувального й формувального етапів дослідження ми використовували критерій Пірсона χ^2 , критерій

Вілкоксона, коефіцієнти рангової кореляції Спірмена та Кенделла. Аналіз результатів розрахунків свідчить про статистично незначущу розбіжність на рівні 0,05 між розподілами контрольної та експериментальної групи на початку експерименту. У порівнянні контрольної та експериментальної групи на кінець експерименту, навпаки, ми отримали значущі відмінності на рівні 0,01 за всіма показниками сформованості компетенцій, професійних якостей, професійної майстерності, інформаційної культури та інформаційної компетентності. На підставі отриманих результатів, статистично доведеної різниці, їх аналізу за критеріями, показниками та рівнями ми можемо констатувати, що зазначене вище є підставою для підтвердження високої ефективності розробленої педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору.

Отже, дослідно-експериментальна робота дозволила обґрунтувати теоретичні й методичні засади професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору. *Теоретичними засадами* стала сукупність наукових положень, які визначають побудову педагогічної системи, яка змогла забезпечити відповідність сучасним вимогам масової інформатизації освіти та зорієнтувати на інноваційні підходи щодо нової політики України у сфері національної системи фізичного виховання. До наукових положень, що визначають теоретичні засади, ми віднесли системний, акмеологічний, особистісно зорієнтований, діяльнісний, інформологічний, компетентнісний підходи відповідно до ідей нашого дослідження, а також обґрунтовані принципи та наукові підходи педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору. *Методичними засадами* стали наукові положення щодо змістовної характеристики компонентів педагогічної системи, які визначили особистісно зорієнтовані технології, побудовані на принципах, вимогах програмно-методичного забезпечення навчаль-

ного процесу з метою підтримки і науково-дослідного, і навчально-методичного підходів удосконалення професійної підготовки в галузі знань „Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини”.

Під час проведення дослідження було досягнуто мету та підтверджено поставлену гіпотезу дослідно-експериментальної роботи. Проте зазначимо, що це не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Подальшої розробки потребують питання, пов'язані з корекцією навчальних планів спеціальності „Фізичне виховання” в аспекті їх більшої інформатизації, акмеологізації фахової підготовки в умовах інформаційного суспільства, формування інформаційної компетентності та інформаційної культури майбутнього вчителя фізичної культури, професійною самореалізацією в умовах дистанційної освіти.

Література

1. Єрмаков С. С. Наукові інформаційні аспекти фізкультурної освіти / С. С. Єрмаков // Актуальні проблеми фізкультурної освіти : матеріали II електрон. наук. конф. (18 трав. 2008 р., м. Харків). – Х. : „ОВС”, 2006. С. 3 – 6.

2. Жук Ю. О. Теоретико-методологічні проблеми формування інформаційного освітнього простору України [Електронний ресурс] / Ю. О. Жук. – Режим доступу : http://www.ime.edu-ua.net/em3/content/07_zuoeei.htm.

3. Зеер Э. Ф. Психология профессионального развития : учеб. пособие / Э. Ф. Зеер. – М. : Академия, 2006. – 240 с.

4. Клопов Р. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту із застосуванням інформаційних технологій : теорія і практика : монографія / Р. В. Клопов ; за ред. С. О. Сисоєвої. – Запоріжжя : Вид-во Запоріз. нац. ун-ту, 2010. – 386 с.

5. Кузьмина Н. В. Профессионализм деятельности преподавателя производственного обучения профтехучилища / Н. В. Кузьмина. – М. : ВНИИ проф.-техн. образования, 1989. – 166 с.

6. Панченко Л. Ф. Інформаційно-освітнє середовище сучасного університету : монографія / Л. Ф. Панченко ; ДЗ „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2010. – 280 с.

7. Петров П. К. Система подготовки будущих специалистов физической культуры в условиях информатизации образования : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01, 13.00.04 / Петров Павел Карпович. – Ижевск, 2003. – 406 с.

8. Федоров А. И. Проблемы информатизации системы высшего физкультурного образования [Електронний ресурс] / А. И. Федоров. – Режим доступу : <http://lib.sportedu.ru/GetText.idc?TxtID=550>.

9. Lam I., Ritzen M. The Ne(x)t Generation Students: Needs and Expectations. Bremen : Utrecht University. IVLOS – Institute of Education. 2008.

10. Zemsky R., Massy W. F. Thwarted Innovation: What Happened to eLearning and Why. The Learning Alliance at the University of Pennsylvania, 2004.

* * *

Драгнєв Ю. В. Професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури: теоретико-методичний аспект

У статті подано результати дослідно-експериментальної роботи з обґрунтування теоретичних і методичних засад професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору. Під час дослідження було обґрунтовано теоретико-методологічні засади професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційному суспільстві; розкрито інформатизацію вищої педагогічної освіти як передумову професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури; розроблено педагогічну систему професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору; обґрунтовано процес організації експериментального впровадження педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури з метою отримання результатів дослідно-експериментальної

роботи; визначено сутність процесу професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього як сукупність необхідних компонентів та зв'язків, властивих цьому процесу як педагогічному феномену в системі фізичного виховання та вищій фізкультурній освіті.

Ключові слова: дослідно-експериментальна робота, професійний розвиток, майбутній учитель фізичної культури, інформаційно-освітній простір, вища фізкультурна освіта.

Драгнев Ю. В. Профессиональное развитие будущего учителя физической культуры: теоретико-методический аспект

В статье представлены результаты исследовательско-экспериментальной работы по обоснованию теоретических и методических основ профессионального развития будущего учителя физической культуры в условиях информационно-образовательного пространства. В ходе исследования были обоснованы теоретико-методологические основы профессионального развития будущего учителя физической культуры в информационном обществе; раскрыта информатизация высшего педагогического образования в качестве предпосылки профессионального развития будущего учителя физической культуры; разработана педагогическая система профессионального развития будущего учителя физической культуры в условиях информационно-образовательного пространства; обоснован ход экспериментального внедрения педагогической системы профессионального развития будущего учителя физической культуры, с целью получения результатов исследовательско-экспериментальной работы; определена сущность процесса профессионального развития будущего учителя физической культуры в условиях информационно-образовательной среды с необходимыми компонентами и связями, присущими этому процессу как педагогическому феномену в системе физического воспитания и высшем физкультурном образовании.

Ключевые слова: исследовательско-эк-

спериментальная работа, профессиональное развитие, будущий учитель физической культуры, информационно-образовательное пространство, высшее физкультурное образование.

Dragnev Yu. V. Professional Development of the Prospective Education Culture Teacher: the Theoretical and Methodological Aspect

The article presents the results of the research aimed at substantiating the theoretical and methodological foundations of the professional development of prospective physical education teachers in the context of the current informational and educational space.

It further determines the theoretical and methodological grounds for the professional development of prospective physical education teachers in the informational society. The informatization of higher education is described as the basis for the professional development of physical education teachers; the pedagogical system of the professional development of prospective physical education teachers in the informational and educational space is developed.

The article also deals with the implementation of the system of the professional development of physical education teachers. The author of the article defines this process in the context of the informatization of the educational space as a combination of the necessary components and relations. The latter are characteristic of this process as the pedagogical phenomenon in the system of physical education and in the course of acquiring a degree in physical educational.

Key words: research, professional development, prospective physical education teacher, informational and educational space, degree in physical education.

Стаття надійшла до редакції 17.09.2013 р.

Прийнято до друку 28.02.2014 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Курило В. С.